

ΕΥΑΝΘΙΑ Χ. ΑΔΑΜΤΖΙΛΟΓΛΟΥ Dr. Ph.

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ Η ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Βιβλική Ανάγνωση της Ελληνικής Φιλοσοφίας
και Ελληνική Αισθητική στην προϊμνη Χριστολογία



ΕΚΔΟΣΕΙΣ CEMES

EVANTHIA CH. ADAMTZILOGLOU, Dr. Ph.

JESUS CHRIST
THE WISDOM OF GOD

Biblical Reading of Hellenic Philosophy
and Hellenic Aesthetic in the Early Christology

CEMES PUBLICATIONS
Thessaloniki 2019

ΕΥΑΝΘΙΑΣ Χ. ΑΔΑΜΤΖΙΛΟΓΛΟΥ Dr. Ph.

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

Η ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Βιβλική Ανάγνωση της Ελληνικής Φιλοσοφίας
και Ελληνική Αισθητική στην πρώιμη Χριστολογία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ CEMES
Θεσσαλονίκη 2019

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	9
Συνοτομογραφίες	17
Πρόλογος	19
Ευχαριστίες	21
Εισαγωγή	23

Α΄ Μέρος ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

A. ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΣΟΦΙΟΛΟΓΙΑΣ

Ιώβ 28 και Βαρούχ 3,9-4,4	35
1. Οι απαρχές	36
2. Ο ύμνος της Σοφίας, Ιώβ 28	37
3. Συζητήσεις με πλούσιους εμπόρους και σοφούς	40
4. Η Σοφία, το πιο πολύτιμο μαργαριτάρι	44
5. Οι χαοτικές δυνάμεις και η γυναίκα	45
6. Ο Θεός μετρά και βάζει τάξη στο χάος της δημιουργίας	48
7. Η παράσταση της Σοφίας ενώπιον του Θεού	51
8. Η συζήτηση σε κύκλους προφητών και σοφών	56
9. Η Ιουδαϊκή αντίδραση και οι φωνές αποκλειστικότητας	59
10. Το οικουμενικό άνοιγμα της προφητικής κριτικής και η νέα προοπτική του τραγικού Ιώβ	61

B. Η ΣΟΦΙΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΑΝΟΙΓΜΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΗΣΑΪΑ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ	65
1. Εισαγωγικά	65
2. Το κείμενο και οι μεταφράσεις του Δευτεροησαΐα (ΔΗ)	67
3. Ο ιστορικός περίγυρος του ΔΗ	68
4. Τα παράλληλα του Ηράκλειτου	70
α. Ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς	71
β. Στα αμφισβητούμενα αποσπάσματα	74

5. Το άνοιγμα του διαλόγου και οι παραλλαγές των Ο΄	75
6. Τα επιχειρήματα του προφήτη	78
α. Από την ιστορία	78
β. Από τη θεολογία	79
γ. Από τη δημιουργία	80
7. Η θεωρία του Ηράκλειτου	82
α. Παρατήρηση 1 ^η : Απομυθοποίηση του μετεωρολογικού μύθου της Αθηνάς	83
β. Παρατήρηση 2 ^η : Ο Λόγος στον Ηράκλειτο	84
γ. Παρατήρηση 3 ^η : Οι Λόγοι των Όντων	86
δ. Ο Μέγας Αθανάσιος	87
ε. Ο Φιλόσοφος Κρατύλος	88
8. Τα άλλα επιχειρήματα του Προφήτη	90
α. Οι «νήσοι» και τα άσματα του παιδός Κυρίου, (eved Jachwe) για την ελπίδα του Ισραήλ	90
-Στον πρώτο άσμα, Ησ. 42,1-9. -Στο δεύτερο άσμα, Ησ. 49,1-6 ή 48,16-49,12. -Ανάμεσα στο δεύτερο και τρίτο άσμα.	
β. Για την παιδεία	93
γ. Για τη δικαιοσύνη.	94
-Το τέταρτο άσμα.	
9. Η Σοφία του Θεού	98
10. Πέρα από τη Μυθολογία και τη φιλοσοφία	103

Γ. Η ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ 1-9.

ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΣΤΟΝ ΞΕΝΟΦΑΝΗ,

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗ ΚΑΙ ΗΣΙΟΔΟ ΣΤΗΝ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΗ

ΠΕΡΣΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (522-432π.Χ).

1. Από την προφητεία στη Σοφιολογία	106
2. Το κοινωνικό, οικονομικό και θρησκευτικό υπόβαθρο	108
α. Το μοτίβο «καλώ και παίρνω απάντηση», «ζητώ και βρίσκω»	108
-Θετικά χαρακτηριστικά. -Αρνητικά χαρακτηριστικά.	
β. Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και η ξένη γυναίκα	114
3. Το ιστορικό, πολιτικό και φιλοσοφικό υπόβαθρο.	118
α. Οι ιστορικές και πολιτικές συνθήκες της πρώιμης περσικής εποχής	118

Περιεχόμενα

β. Φιλοσοφικοί όροι στους μεταιχμαλωσιακούς προφήτες . . .	120
-Ένα μεταβατικό στάδιο. Ο προφήτης Αγγαίος και ο Ξενοφάνης. -Κατά την ιστορία του Ηρόδοτου. -Το συμπέρασμα.	
γ. Οι μεταιχμαλωσιακοί Προφήτες και ο Παρμενίδης	123
Στο κείμενο του Τριτοησαΐα. -Στον προφήτη Ζαχαρία. -Στον προφήτη Μαλαχία. -Η θετική στάση του Θεού στα Έθνη. -Κατά την ιστορία του Ηρόδοτου.	
4. Ο λόγος του Ζοροβάβελ περί «αληθείας» και «δικαιοσύνης» και η φιλοσοφία του Παρμενίδη	130
α. Οι οικουμενικοί ορίζοντες του Ζοροβάβελ	130
β. Το ποίημα του Παρμενίδη	131
5. Οι επιδράσεις του Παρμενίδη και οι Μούσες του Ησίοδου	133
6. Η ταυτότητα της Βιβλικής Σοφίας, Παρ. 8	137
α. Ο Πρόλογος, Παρ. 8,1-3	137
β. Το διδακτικό μέρος, Παρ. 8,4-21	138
γ. Το ποιητικό μέρος, Παρ. 8,22-32. Από τη Θεογονία του Ησίοδου στην Ιουδαϊκή Κοσμολογία	141
-Η αϊδιότητα της Σοφίας του Θεού και το ρήμα qanah. -Η αϊδιος γέννηση της Σοφίας του Θεού και το ρήμα Holalti. -Η Σοφία παρά τω Θεώ και το ρήμα amon. - Η Σοφία του Θεού στη δημιουργία των υιών των ανθρώπων και το όραμα του Δανιήλ κεφ. 7.	
δ. Το παραινετικό μέρος, Παρ. 8,33-36	149
7. Η παιδαγωγική δύναμη της Σοφίας του Θεού	150
8. Η αντιπαλότητά της Σοφίας του Θεού με την ανοησία	152

**Δ. Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ ΚΑΙ Η ΑΡΧΙΚΩΤΕΡΑ ΣΟΦΙΑ
ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ**

ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ	157
Εισαγωγικά	157
1. Η περί δικαιοσύνης και αθανασίας διατριβή	162
α. Στη γραμμή της προφητικής και σοφιολογικής παράδοσης.	162
β. Λόγος περί δικαιοσύνης, σοφίας και δύναμης	164
γ. Το πρότυπο του άδικου ανθρώπου και ο πάσχων δίκαιος.	168
δ. Εξύμνηση των δικαίων και η κριτική κατά των ασεβών	171

ε. Η αποκατάσταση της Δικαιοσύνης.	174
2. Η περί Σοφίας διατριβή.	179
α. Προειδοποίηση για την κρίση των αρχόντων.	179
β. Το μικρόν και το μέγα στην Πλατωνική Πολιτεία.	180
γ. Τα πολιτεύματα και οι χαρακτήρες των ανθρώπων.	181
δ. Η κρίση κατά των τυράννων και βασιλέων.	183
ε. Ο Βασιλιάς Σολομώντας και η φύση των φιλοσόφων.	185
στ. Η φύση του αληθινού φιλοσόφου.	186
ζ. Ο βασιλιάς Σολομώντας σε σύγκριση με τους φιλοσόφους.	190
-Ο βασιλιάς Σολομώντας. -Η Σοφία ως δώρο του Θεού.	
-Ο δάσκαλος της Σοφίας. -Η φύση και οι ιδιότητες της Σοφίας. -Ο εραστής και σύνοικος της Σοφίας. -Το βασιλικό χάρισμα της Σοφίας. -Η προσευχή προς τη Σοφία του Θεού.	
3. Η Βιβλική διαλεκτική στην περί του Όντος Φιλοσοφία.	203
α. Εισαγωγικά.	203
β. Η επέμβαση του Θεού δια της Σοφίας του στην ιστορία.	204
γ. Η στάση του Θεού προς τον Ισραήλ και τους Ειδωλολάτρες.	205
δ. Η Ειδωλολατρία είναι παραφροσύνη.	208
ε. Η αντίθετη στάση του Θεού προς Αιγυπτίους και Ισραηλίτες κατά την Έξοδο (κεφ. 16-18).	209
στ. Η βιβλική διαλεκτική απάντηση στη φιλοσοφική διαλεκτική περί του Όντος.	212

Β' Μέρος ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

A. Οι γυναίκες στη μαθητεία και μαρτυρία του Ευαγγελίου κατά τη συντακτική εργασία του ευαγγελιστή Λουκά.	221
1. Οι γυναίκες στη μαθητεία και μαρτυρία του Ευαγγελίου κατά τη συνοπτική παράδοση.	221
2. Το πρώτο συντακτικό σχήμα και οι μαθήτριες του Ιησού.	223
3. Το δεύτερο συντακτικό σχήμα για τη Μάρθα και τη Μαρία.	227
4. Το τρίτο συντακτικό σχήμα και η διάδοση του Ευαγγελίου από τους μαθητές του Χριστού, άνδρες και γυναίκες.	230
5. Η θαρραλέα ομολογία των μαθητών στο τέταρτο συντακτικό σχήμα και η πνευματολογία του Ευαγγελιστή.	232

6. Το πέμπτο συντακτικό σχήμα και η υπέρβαση των οικογενειακών δεσμεύσεων στη νέα οικογένεια της Εκκλησίας.	235
7. Το αίτημα για τα πρωτεία των μαθητών και η διακονία ως τρόπος απελευθέρωσης από κυριαρχικές τάσεις	238
Β. Τα περί Σοφίας Λόγια της Πηγής των Λογίων (Q)	
στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο.	239
1. Τα περί Σοφίας Λόγια της Q	241
2. Η Σοφία - Χριστολογία και η κλίμακα σύγκρισης.	245
3. Υπάρχει αλλαγή παραδείγματος στο δεύτερο Λόγιο;	247
4. Απευθύνεται στις γυναίκες η Σοφιολογία του κατά Λουκάν Ευαγγελίου;	250
5. Υπάρχει αντισημιτισμός στο συντακτικό σχήμα του ευαγγελιστή Λουκά για τα περί Σοφίας Λόγια;	252
Γ. Ο Χριστός, η Σοφία του Θεού.	255
1. Εισαγωγή	255
2. Η πηγή των Λογίων	258
3. Το Οικουμενικό υπόβαθρο της Σοφιολογίας στην Q	260
4. Το πρώτο Λόγιο περί δικαιοσύνης της Σοφίας. Λουκ. 7,31-35 //Ματθ.11,16-19.	266
α) Ερμηνευτικά σχόλια	267
-Ποια είναι η γενεά ταύτη; - Η σχέση της Σοφίας με τον Υιό του Ανθρώπου. - Ο Ιησούς και ο Ιωάννης ο Βαπτιστής. - Η Σοφία και το Άγιο Πνεύμα στον ευαγγελιστή Λουκά. - Ποια είναι η Σοφία και τα τέκνα της;	
β) Η φιλοσοφική θεώρηση.	272
-Το Λόγιο στον Ηράκλειτο. -Το Λόγιο στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο. -Το Λόγιο στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο.	
5. Το δεύτερο Λόγιο της Ευχαριστίας του Ιησού προς τον Πατέρα. Λουκ.10,21-22// Ματθ. 11,25-27.	277
α. Το Λόγιο στους δύο ευαγγελιστές	278
β. Η ενότητα του Λογίου σε σχέση με τη συνάφειά του	279
- Η θρησκευοϊστορική σχολή. -Η σημασία του Λογίου για την πίστη της Εκκλησίας. -Το Λόγιο στη νεότερη	

ερμηνευτική παράδοση και η λειτουργική του χρήση. -Τα νήπια του Λογίου και τα μωρά του κόσμου.	
γ. Το Σοφιολογικό υπόβαθρο του Λογίου.	284
-Η αποκεκρυμμένη Σοφία. -Το Λόγιο και η ορολογία του Ματθαίου για τη θεϊκή Υιότητα. - Ο Υιός του Θεού και ο παις Κυρίου.	
δ. Το φιλοσοφικό υπόβαθρο του Λογίου	287
ε. Τα Λόγιο ως ο Ιωάννης Μετεωρίτης	290
στ. Η Ερμηνεία του Λογίου	291
6. Το Λόγιο της πρόσκλησης του Ιησού προς τους κοπιώντες, Ματθ. 11,28-30	297
α. Το παράλληλο από το Γνωστικό κατά Θωμάν Ευαγγέλιο . .	298
β. Το Σοφιολογικό υπόβαθρο του Λογίου	300
-Τα παράλληλα από τη λατρεία της θεάς Ίσιδος. - Η ταύτιση της Σοφίας με το Νόμο του Θεού. -Ο ζυγός της παιδείας στην Ιουδαϊκή Σοφιολογία.	
γ. Το φιλοσοφικό υπόβαθρο του Λογίου	305
-Η Ελληνική παιδεία. -Η Ελληνική παιδεία στον Ιουδαϊσμό. -Η απομυθοποίηση θεοτήτων από την Ελληνική Φιλοσοφία.	
δ. Το Λόγιο σε αντίθεση με τα φορτία του Νόμου	308
ε. Η Σοφία - Χριστολογία και η οικουμενική διάσταση της διδασχίας στην Εκκλησία	310
7. Το τρίτο Λόγιο της Σοφίας για την απόδοση της δικαιοσύνης Λουκ. 11,49-51//Ματθ. 23,34-36	311
α. Το κείμενο του Λογίου στους δύο ευαγγελιστές	312
β. Παράλληλα του Λογίου από το βιβλίο του Ενώχ.	315
γ. Το Λόγιο και η παραβολή του Αμπελώνα.	316
δ. Η στρατηγική του ευαγγελιστή Λουκά.	318
ε. Το Ελληνιστικό υπόβαθρο του Λογίου.	320
8. Ο θρήνος για την Ιερουσαλήμ. Λουκ. 13,34-35//Ματθ. 23,37-39	323
α. Το Λόγιο στον ευαγγελιστή Ματθαίο.	324
β. Η ευρύτερη συνάφεια του Λογίου στον ευαγγελιστή Λουκά	325
γ. Το Ιουδαϊκό υπόβαθρο του Λογίου.	327
δ. Το Ελληνικό φιλοσοφικό υπόβαθρο.	330

ε. Η Ερμηνεία του Λογίου	332
Δ. Η Σοφιολογία στην προς Ρωμαίους επιστολή του Αποστόλου Παύλου.	337
1. Τα μοτίβα και η σοφολογική ορολογία	337
-Η παράδοση του Βαρούχ στον απόστολο Παύλο -Η αποκαλυπτική παράδοση του Δ' Εσδρ. 4,8εξ. και η άβυσσος στον απόστολο Παύλο	
2. Η οικουμενικότητα και η Ιουδαϊκή αποκλειστικότητα.	342
3. Η ομολογία στον Κύριο Ιησού Χριστό	344
4. Η δικαιοσύνη του Θεού και η λειτουργία της καρδιάς.	348
- Η δικαιοσύνη στη Σοφία των Ελλήνων - Η Σοφία του Θεού στο Σταυρό του Χριστού	

Γ' Μέρος

Η ΑΙΡΕΣΗ ΤΟΥ ΓΝΩΣΤΙΚΙΣΜΟΥ

A. Οι παλαιές και σύγχρονες απόψεις των Γνωστικών για τη Μεγάλη Μητέρα.	355
1.Εισαγωγικά.	355
2. Οι παλιές απόψεις των Γνωστικών	357
-Ο Θεός των Γνωστικών. -Η παράσταση της Σοφίας. -Η δημιουργία πνευμάτων και ανθρώπων.	
3. Οι σύγχρονες απόψεις για τη Μεγάλη Μητέρα	362
-Ο Adam Kadmon. -Η απορροή του Θεού στον άνθρωπο.	
4. Κριτική με βάση την Ελληνική και Βιβλική σκέψη.	368
-Από την Ελληνική Φιλοσοφία -Από τη συνάντηση του Ελληνισμού με τη βιβλική σκέψη. -Από την πρώτη Εκκλησία η αντιμετώπιση του Σίμωνα Μάγου.	
B. Είναι η Θεοτόκος Μαρία η Σοφία του Θεού; Μια βιβλική κριτική στον Jakob Böhme και στους Ρώσους Σοφιολόγους.	375
1. Ο Jakob Böhme	376
2. Ο Βλαδιμήρ Σολοβιέφ.	379
3. Ο Παύλος Φλωρένσκυ.	382
4. Ο Σέργιος Μπουλκάκωφ	385
5. Μια κριτική από την Πολιτεία του Πλάτωνα	

και από τα περί Σοφίας Λόγια της πηγής Q.	386
- Εισαγωγικά. - Από την Πολιτεία του Πλάτωνα.	
- Από τα περί Σοφίας Λόγια της Συνοπτικής Παράδοσης.	
Επίλογος	395
Summary	399
Βιβλιογραφία	403
Πίνακας συγγραφέων	419
Πίνακας χωρίων Αγίας Γραφής	423

Πρόλογος

Αυτό το βιβλίο που δημοσιεύεται με τη βοήθεια του Θεού περιλαμβάνει εισηγήσεις και μελέτες της επιστημονικής μου έρευνας κατά την τελευταία εικοσαετία. Η ανάγκη για την επιστημονική έρευνα στη Βιβλική Σοφιολογία προέκυψε από το διάλογο που είχα στην Πανευρωπαϊκή Εταιρία Γυναικών στη Θεολογική Έρευνα (ESWTR) με Γυναίκες Θεολόγους από πανεπιστημιακές έδρες της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης σε Ευρωπαϊκές χώρες.

Η Γυναικεία Οπτική στη Βιβλική Ερμηνευτική που εγκαινίασε η λεγόμενη Φεμινιστική Θεολογία ανακάλυψε από τη δεκαετία του '80 την παράσταση της του Θεού Σοφίας στην Αγία Γραφή. Μια παράσταση που η έρευνα έδειξε πολλά κοινά στοιχεία με την Αιγυπτιακή θεά Ίσιδα. Το ενδιαφέρον των γυναικών θεολόγων εστιάστηκε ιδιαίτερα στη θηλυκή υποστασιοποίηση της ιδιότητας της Σοφίας του ενός Θεού του Ισραήλ που διασώθηκε στα βιβλικά κείμενα. Το πρόβλημα όμως είναι ότι τα ίχνη της Βιβλικής Σοφίας χάθηκαν στη δυτική θεολογία. Ωστόσο όμως οι γυναίκες θεολόγοι δεν παραλείπουν να τονίζουν ότι η βιβλική σοφιολογία είναι η ελπίδα για την αναδόμηση της Θεολογίας και της Εκκλησίας από τη γυναικεία οπτική. Μού ζήτησαν λοιπόν να ερευνήσω το θέμα στη δική μου ανατολική Ελληνική ορθόδοξη συνάφεια και γι' αυτό το σκοπό μου έστειλαν μελέτες τους ήδη από το τέλος της δεκαετίας του '90. Τότε μου ήταν δύσκολο να μελετήσω το θέμα με τις υποχρεώσεις μου στη Μέση Εκπαίδευση, ενώ με τη συνταξιοδότησή μου εδώ και μια δεκαετία ήταν το κύριο έργο μου.

Δεν μπορούσα να φανταστώ όταν ξεκινούσα την έρευνα αυτή ότι θα βρισκόμουν μπροστά σε έναν διάλογο μεταξύ της Ελληνικής Φιλοσοφίας και των Ιουδαίων που είχε αρχίζει πριν από τα Ελληνιστικά χρόνια και με το τέλος της Βαβυλώνιας Αιχμαλωσίας.

Είναι γνωστά στη βιβλική ιστορία τα γεγονότα που συνέβησαν με τη Βαβυλώνια αιχμαλωσία και το διάταγμα του Πέρση Βασιλιά Κύρου για την επιστροφή των αιχμαλώτων Ιουδαίων. Δεν είναι όμως ευρέως γνωστό ότι ο Δαρειός πριν από τη μάχη στο Μαραθώνα τιμώρησε δύο Ελληνικές

πόλεις για τη συμβολή τους στην επανάσταση των Ιωνικών πόλεων. Οι πόλεις αυτές ήταν η Μίλητος και η Ερέτρια τις οποίες κατέσκαψε και τους πολίτες τους εξόρισε σε περιοχές του Περσικού κόλπου και της Βαβυλώνας. Οι κάτοικοι της Ερέτριας έφεραν μαζί τους τα ιερά κείμενα του Ησίοδου και οι πολίτες της Μιλήτου θα έκαναν γνωστή την περίφημη φιλοσοφία του Ηράκλειτου σε Ιουδαίους που έμεναν ακόμη στη Βαβυλώνα γιατί είχαν αναπτύξει εκεί εμπορικές δραστηριότητες και ίδρυσαν τις πρώτες τους εμπορικές τράπεζες. Ως Ιουδαϊκή κοινότητα, η λεγόμενη Golah, με ιδιαίτερη οικονομική ευρωστία που διέθετε στήριζε τους Ιουδαίους στην Ιερουσαλήμ. Αλλά και ο Ζοροβάβελ ως σωματοφύλακας του Δαρείου θα άκουγε από τον περίφημο Έλληνα γιατρό Δημοκρίδη από τον Κρότωνα της Κάτω Ιταλίας που φρόντιζε τον Πέρση βασιλιά, για τη φιλοσοφία του Παρμενίδη και του Φερεκύδη.

Κάτι βαθύτερο συμβαίνει με την παράσταση της του Θεού Σοφίας που αποτυπώνεται στα βιβλικά κείμενα σε μια διαχρονική πορεία από τους περσικούς πολέμους μέχρι και τον 1^ο αι. μ.Χ. και τους Ελληνιστές Εθνικούς και Ιουδαίους στην πρώτη εκκλησιαστική κοινότητα. Αυτή η επιστημονική έρευνα δείχνει ότι οι Ελληνιστές της πρώτης Εκκλησίας έκαναν την πρώτη θεολογική επεξεργασία στη βάση της περί Σοφίας του Θεού διδασκαλίας συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της βιβλικής Χριστολογίας και θωρακίζοντας την Εκκλησία απέναντι σε κάθε μετέπειτα παραχάραξη που τολμήθηκε από το κίνημα του Γνωστικισμού.

Η μελέτη αυτή θέλει κυρίως να επισημάνει εκείνο το σκεπτικό που με την ιδεολογία της πάλης των τάξεων βλέπει τις σχέσεις των φύλων και τις θέτει σε μια διαρκή αντιπαλότητα εισάγοντας ως μόνη λύση τον ανδρόγυνο ή τον άφυλο άνθρωπο. Θέλει ακόμη να προλάβει κάθε άλλη αντιπαλότητα μεταξύ Ιουδαίων και Ελλήνων και να διακηρύξει ότι η επί αιώνες συνεργασία τους διαμόρφωσε και τη βιβλική χριστολογία.

Γι' αυτό και η ανατολική παράδοση έδωσε αρχιτεκτονική μορφή σε αυτήν την παράσταση της του Θεού Σοφίας ήδη από την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου με μεγαλοπρεπή ναό, ενώ ανακαινισμένος πλέον από τον Ιουστινιανό στη συνείδηση των Ορθοδόξων Χριστιανών της Ανατολής συναγωνίζεται τον Παρθενώνα των Αθηνών. Σε αυτόν τον ναό, στη Μεγάλη Εκκλησία, στο Μέγα Μοναστήρι, όπως λέγεται, είναι αφιερωμένη η εργασία αυτή.

Ευχαριστίες

Οι απόψεις του βιβλίου αυτού δε δοκιμάστηκαν μπροστά σε ακαδημαϊκό ακροατήριο ούτε από πανεπιστημιακή έδρα. Απλά κάποια κείμενα παρουσιάστηκαν ως εισηγήσεις ή δημοσιεύτηκαν ως άρθρα σε θεολογικά περιοδικά. Το πρώτο κεφάλαιο για τις απαρχές της Σοφιολογίας δημοσιεύτηκε στο Δελτίο Βιβλικών Μελετών 29Α,2011, ενώ το δεύτερο για το διάλογο του Ηράκλειτου με τον Δευτεροησαΐα παρουσιάστηκε στο περιοδικό Θεολογία 83 (2012/1). Το πρώτο κεφάλαιο από το Β΄ Μέρος ήταν η εισήγηση υποψηφιότητάς μου στο Τμήμα Ορθοδόξου Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Μονάχου τον Ιανουάριο του 1999 και δημοσιεύτηκε στο Γερμανικό περιοδικό του Τμήματος, Orthodoxes Forum, 1999. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τα περιοδικά αυτά.

Ευχαριστίες οφείλω στην Ελληνική Εταιρία Βιβλικών Σπουδών που δέχτηκε να εντάξει στο πρόγραμμα εισηγήσεων των Συνεδρίων τις τρεις μελέτες μου. Στο 10^ο Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Βόλο και φιλοξενήθηκε από την Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος το Σεπτέμβριο του 2000 παρουσιάστηκε το δεύτερο κεφάλαιο του Β΄ Μέρους για τα περί Σοφίας Λόγια της Q στό κατά Λουκάν Ευαγγέλιο. Επίσης τα δύο κεφάλαια από το Γ΄ Μέρος του Γνωστικισμού ήταν εισηγήσεις στο 13^ο και το 14^ο Συνέδριο αντίστοιχα, που φιλοξενήθηκαν στην Ιερά Μητρόπολη Σερρών και Νιγρίτης κατά το Νοέμβριο του 2014 και 2016. Οι ευχαριστίες μου απευθύνονται επίσης και προς τις Ιερές αυτές Μητροπόλεις.

Ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη οφείλω στις καθηγήτριες της Βιβλικής Επιστήμης Silvia Schroer από το Πανεπιστήμιο της Βέρνης και Angelika Strotmann από το Πανεπιστήμιο του Paderborn, οι οποίες μου ζήτησαν να μελετήσω το θέμα της του Θεού Σοφίας στη δική μου Ελληνορθόδοξη Παράδοση και μου έστειλαν τις αξιόλογες μελέτες τους. Η πρόκληση και η πρόσκλησή τους ήταν καθοριστική για το βιβλίο αυτό. Προσπάθησα να ανταποκριθώ στα δύσκολα δεδομένα της Ελληνικής πραγματικότητας.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα το Κέντρο Οικουμενικών, Ιεραποστολικών και Περιβαλλοντικών Μελετών «Μητροπολίτης Παντελεήμων Α΄» και μάλιστα τον πρόεδρό του, ομότιμο καθηγητή, κ. Πέτρο Βασιλειάδη, διότι δέχτηκε να εντάξει το βιβλίο αυτό στη σειρά εκδόσεων του Κέντρου.

Η Συγγραφέας

Οι προϋποθέσεις από την Ελληνική σκέψη και φιλοσοφία και όπως αυτή κατανοήθηκε από τον Ισραηλινό κόσμο ανοίγουν συγκεκριμένη προοπτική για την πρώτη θεολογική επεξεργασία της Χριστολογίας. Ο Ιησούς Χριστός δεν ήταν Έλληνας. Ήταν Ισραηλίας. Έλληνες ή Ελληνιστές Εθνικοί και Ισραηλίοι ήταν οι πιστοί που διαμόρφωσαν μια πρώτη εικόνα για το πρόσωπο του Ιησού Χριστού.

Οι Ελληνιστές γνωρίζουν ότι η Σοφία δεν είναι μόνον η Επιστήμη των νοσητών και των όντως Οντων, αλλά είναι αυτή που επιβλέπει την αρετή της δικαιοσύνης να συγκαταεί την ενότητα στο μακρόν και τό μέγα, δηλαδή στον άνθρωπο και την κοινωνία. Ο Ιησούς Χριστός, ο Ήλιος της Δικαιοσύνης, το έργο του Αγαθού, το καλύτερο μαργαριτάρι, η Δικαιοσύνη και η Σοφία του Θεού σώζει αυτήν την αρμονία στον άνθρωπο και την κοινωνία και οδηγεί στην αιωνιότητα.

Είθε το πόνημα αυτό να ενισχύει το κήρυγμα της Εκκλησίας και να λειτουργεί για την ενότητα όλων των χριστιανών κατά την επιθυμία του Ιησού Χριστού: «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν, καθὼς σὺ, πατήρ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοὶ ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύῃ εἰς σὺν ἐμοὶ ἀπέστειλας», Ιωαν. 17, 21.

ISBN 978-960-458-897-8



ΕΚΔΟΣΕΙΣ CEMES